

Convorbiri **C**orespondență **P**ortrete

Emil Cioran, E.M. Cioran și Cioran, pur și simplu, sunt numele sub care au apărut succesiv, de-a lungul vremii, operele „scepticului de serviciu al unei lumi în declin“, născut la Rășinari în 8 aprilie 1911, decedat la Paris în 20 iunie 1995.

În perioada în care s-a desfășurat corespondența cu Wolfgang Kraus, Cioran a publicat la Gallimard *De l'inconvenient d'être né* – 1973 (*Despre neajunsul de a te fi născut* – ed. I Humanitas, 1995); *Écartèlement* – 1979 (*Sfârtecare* – 1995); *Exercices d'admiration* – 1986 (*Exerciții de admirație* – 1993); *Aveux et anathèmes* – 1987 (*Mărturisiri și anateme* – 1994).

Wolfgang Kraus (13 ianuarie 1924, Viena–19 septembrie 1998, Lienz) s-a remarcat prin studii culturale și filozofice, printr-o prodigioasă activitate editorială, prin proiecte interculturale la Ministerul Afacerilor Externe al Austriei și prin crearea și extinderea unei rețele de institute culturale și de biblioteci austriece în diverse țări, inclusiv, după 1989, în fostele state comuniste. În 1947 și-a susținut teza de doctorat cu titlul *Else Wohlgemuth und das Wiener Burgtheater*. A debutat în deceniul al cincilea, editând și comentând apoi lucrări de Arthur Schopenhauer, George Bernard Shaw, Friedrich Nietzsche, Buddha, Boccaccio, Fritz Habeck, Immanuel Kant, La Rochefoucauld, Novalis, Vauvenargues, Voltaire, Friedrich Schiller, Herbert Zand etc. Printre cărțile sale mai importante se numără: *Der fünfte Stand. Aufbruch der Intellektuellen in West und Ost* (A cincea stare. Avântul intelectualilor din Est și Vest; 1968), *Die stillen Revolutionäre. Umrisse einer Gesellschaft* (Revoluționari în surdina. Schiță a unei societăți; 1970), *Die verratenen Anbetung. Verlust und Wiederkehr der Ideale* (Adorarea trădată. Pierderea și revenirea idealurilor; 1978), *Kultur und Macht: die Verwandlung der Wünsche* (Cultura și puterea: metamorfoza doleanțelor; 1978), *Die Wiederkehr des Einzelnen. Rettungsversuche im bürokratischen Zeitalter* (Revenirea individului. Tentative de salvare în epoca birocrăției; 1980), *Nihilismus heute oder Die Geduld der Weltgeschichte* (Nihilismul astăzi sau Răbdarea istoriei universale; 1983), *Die Spuren des Paradieses: Über Ideale* (1985) (*Urmele paradisului. Despre idealuri*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1997); *Zukunft Europa. Aufbruch durch Vereinigung* (Viitorul Europei. Avânt prin unificare; 1993).

A fost un fervent adept al legăturilor dintre Estul și Vestul continentului nostru, inițiind contacte și menținând legături ample cu scriitori și oameni de cultură de dincolo de Cortina de Fier, iar după 1990 a militat pentru amplificarea și instituționalizarea relațiilor culturale Est–Vest prin Societatea Austriacă pentru Literatură de la Viena, pe care a condus-o de la înființare până în 1998. A acordat multă atenție legăturilor dintre autorii români și cei austrieci.

CIORAN

Scrisori către Wolfgang Kraus 1971-1990

Traducere din germană,
ediție îngrijită și note de
GEORGE GUȚU

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Colecție coordonată de Oana Bârna

Redactori: Andrei Anastasescu, Oana Bârna

Coperta: Ioana Dragomirescu Mardare

Tehnoredactor: Manuela Măxineanu

Corector: Marieva Cătălina Ionescu

DTP: Florina Vasiliu, Dan Dulgheru

Tipărit la „Accent Print” – Suceava

© HUMANITAS, 2009

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CIORAN, EMIL

Scrisori către Wolfgang Kraus / Cioran; trad., ed. îngrijită
și note de: George Guțu. – București: Humanitas, 2009

ISBN 978-973-50-2237-2

I. Guțu, George (trad.)
821.135.1-6

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi Carte prin poștă: tel./fax 021/311 23 30

C.P.C.E. – CP 14, București

cpp@humanitas.ro

www.libhumanitas.ro

I
E. M. CIORAN
CĂTRE WOLFGANG KRAUS
1971–1990*

* Arhiva Wolfgang Kraus, ÖLA = Arhiva Literară Austriacă a Bibliotecii Naționale Austriece din Viena, nr. 63/97.

1971

1.

E. M. Cioran
21, rue de L'Odéon
Paris VI^e
Tel. 633.27-68

Paris, 18 sept[embrie]¹ 1971

Dragă domnule Kraus!

vă mulțumesc mult pentru scrisoare. Iertați-mi, vă rog, întârzierea cu care vă răspund, am lipsit din Paris timp de mai multe săptămâni.

M-ați întrebat dacă este disponibilă vreo carte de-a mea.² Mă bucur să vă spun că ultima mea carte, „Le Mauvais démiurge”³ [Demiurgul cel rău] este disponibilă. Așadar, vă puteți adresa editurii Gallimard pentru a căpăta drepturile de traducere și v-aș recomanda să le spuneți celor de la Gallimard că eu sunt de acord cu acest lucru.

În legătură cu invitația de a citi la „Societatea”⁴ Dumnevoastră din lucrările mele, mă simt oarecum într-o dilemă. N-am citit niciodată în fața unui public și îmi pun întrebarea dacă această întreprindere n-ar

fi prea tardivă pentru un sexagenar. Cred că cel mai bun lucru este să lăsăm chestiunea deschisă...

Cu aceeași expediție poștală vă voi trimite și cartea mea. În eventualitatea că o veți agreea, vi l-aș recomanda ca traducător pe:

*Kurt Leonhard*⁵

73 Esslingen am Neckar

*Auchtweg 24*⁶

El a tradus excelent cartea mea „Geschichte und Utopie“ [Istorie și utopie]. Nu știu dacă este disponibil.

Cu salutări amicale,

al Dumneavoastră

E. M. Cioran

1. Adăugirile puse între paranteze drepte ne aparțin.
2. Wolfgang Kraus a fost, între 1971 și 1975, director de programe la Editura Europa din Viena.
3. Paris, 1969.
4. Este vorba despre Österreichische Gesellschaft für Literatur (Societatea Austriacă pentru Literatură), Viena, întemeiată de Wolfgang Kraus în 1961 și condusă de acesta până în 1994.
5. Kurt Leonhard (1910–2005), istoric de artă, poet, eseist, traducător din engleză, franceză și italiană.
6. Sublinieri ale lui Cioran. Cuvintele subliniate în original sunt redată în *cursive*.

2.

21, rue de L'Odéon
Paris VI^e

Paris, 10 dec[embrie] 1971

Dragă domnule Kraus!

vă mulțumesc mult pentru „Stille Revolutionäre“¹ [Revoluționarii discreți]. Am citit cartea cu mare interes. Este o diagnoză lucidă a „disconfortului“ din cultură, fără iluzii psihanalitice. Capitolele care m-au interesat cel mai mult sunt „Osteuropäische Intellektuelle über Westeuropa“ [Intelectualii din Europa de Est despre Europa Occidentală], „Aufstand gegen Zivilisation“ [Revolta împotriva civilizației] și îndeosebi „Versuchung durch das Irrationale“ [Ispita iraționalului]. De pildă, analogia dintre Marcuse și Klages mi se pare o observație foarte fertilă din punctul de vedere al filozofiei culturii. În același capitol, citați concepția lui Dostoevski cu privire la conștiință: „Sunt ferm convins că nu numai conștiința excesivă, ci orice conștiință este o maladie.“

Din nefericire, mi-a fost dat să trăiesc în repetate rânduri justetea acestei propoziții. „Bewusstsein als Verhängnis“ [Conștiința ca fatalitate] se numea cartea unui anume *Seidel*, apărută după Primul Război Mondial.² Autorul s-a sinucis. Cartea n-a fost bună, dar titlul nu l-am uitat niciodată. Sunt obosit de cultură, chiar dacă sunt fiul unui popor lipsit de cultură. După cum vedeți, contradicțiile iraționalismului nu-mi sunt străine.

Am fost puternic impresionat de următoarele rânduri, pagina 182, unde spuneți: „Poți fi fascinat de viziunea unei concepții totalitare cu privire la lumea destul de imperfect edificată prin fapta și gândirea umană, totuși se pune întrebarea dacă această năzuință îndreptată împotriva culturii, împotriva civilizației, împotriva oricărui rezultat al acțiunii umane nu poartă în sine în cea mai mare măsură tocmai acea decadență împotriva căreia afirmă că acționează.“

Citind aceste rânduri m-am simțit *vinovat*.

Contractul cu Fischer va fi reziliat cu siguranță.

Kurt Leonhard este de acord să preia traducerea lui „Mauvais démiurge“. Tălmăcirea cărții „La chute dans le temps“ [Căderea în timp] pare să fie gata.

Repet adresa lui:

Kurt Leonhard

73 Esslingen / N.

Zollberg, Auchtweg 24

Încă o dată vă mulțumesc mult pentru interesanta Dumneavoastră carte. Când veți reveni la Paris m-aș bucura să ne continuăm discuția.

Cu salutări prietenești,

al Dumneavoastră

E. M. Cioran

1. Wolfgang Kraus, *Die stillen Revolutionäre. Umriss einer Gesellschaft von morgen* [Revoluționarii discreți. Schiță a unei societăți de mâine], Viena – München – Zürich, 1970.
2. Alfred Seidel, *Bewusstsein als Verhängnis* [Conștiința ca fatalitate], Bonn, 1927.

1972

3.

E. M. Cioran
21, rue de L'Odéon
Paris VI^e

Paris, 12 ian[uarie] 1972

Dragă domnule Kraus,

vă mulțumesc mult pentru scrisoare. V-aș fi răspuns imediat, dar am crezut că Fischer¹ va da un semn de viață după perioada de vacanță. Până acum nu am primit încă nici un răspuns. În privința „Demiurgului“ (titlul traducerii americane va fi: *The wrong Demiurg*², *Der verkehrte Gott* [Dumnezeul răsturnat]), nu există nici un fel de dificultăți din partea editurii Gallimard.

Mă bucur foarte mult că veți reveni la Paris înainte de vară, cu atât mai mult cu cât îmi este imposibil din păcate să iau parte la discuțiile de la Viena. În orice caz, vă mulțumesc pentru invitație.

Starea sănătății mele nu este deosebit de strălucită. Dar întotdeauna a fost așa, de la naștere: destul de bună, destul de proastă.

Vă doresc din toată inima numai bine în noul an,
al Dumneavoastră

E. M. Cioran

1. Editura S. Fischer din Frankfurt pe Main.
2. Cartea a apărut în SUA purtând titlul unuia dintre capitolele sale: E. M. Cioran, *The New Gods*, New York, 1974.

4.

E. M. Cioran
21, rue de L'Odéon
Paris VI^e

Paris, 22 ianuarie 1972

Dragă domnule Kraus,

vă mulțumesc foarte mult pentru invitație, dar din multe motive – cel mai important dintre toate este că, din cauza gastritei, trebuie să țin regim – nu pot veni, cel puțin anul acesta, la Viena.

Acum două zile mi-a scris domnul Kurt Leonhard. El spune că ar fi vorbit cu Klett¹, la Stuttgart, încă de acum mai bine de șase luni, cu privire la posibilitatea de a se publica „La chute dans le temps“. La Klett a apărut deja cartea mea „Geschichte und Utopie“ [Istorie și utopie]. Mă simt pus în încurcătură. Ce putem face noi?

Domnul Leonhard ar fi dispus să traducă „Demiurgul“ pentru Editura Europa, dar numai în cazul în care onorariile ar fi aceleași ca în Germania. Îl consider

un traducător excelent și cred că am risca dacă am căuta altul.

Fischer² nu a dat încă nici un răspuns.

Aseară, în timpul unei recepții la Ionesco, am discutat cu Manès Sperber³ cu privire la prietenii noștri comuni.

Cu salutări cordiale,

al Dumneavoastră

E. M. Cioran

1. Pe lângă Editura Suhrkamp, Editura Ernst Klett (din 1977 Klett-Cotta) a publicat cele mai multe cărți ale lui Cioran în Germania.
2. Este vorba despre Editura S. Fischer.
3. Manès Sperber (1905–1984), scriitor austriac și francez, sociopsiholog, publicist; din 1934 (cu o întrerupere în timpul războiului) a trăit la Paris.

5.

Paris, 12 martie 1972

Dragă domnule Kraus,

vă mulțumesc mult pentru scrisoare și pentru cărțile lui Herbert Zand¹. Convorbirea pe care ați purtat-o la radio și postfața Dumneavoastră la „Kerne des paradiesischen Apfels“² [Sâmburii mărului paradiziac] m-au convins imediat că această carte îmi va stârni un interes profund.

O citesc cu mare interes, încet, așa cum trebuie să citești jurnalele. Un pasaj m-a impresionat în mod deosebit, deoarece am trăit și eu aceeași experiență: „Chipurile pacienților care așteaptă la centrul de radiologie: anticamera Judecării de Apoi.“ Dacă veți veni înapoi înainte de Paște, în timpul lui sau după (eu voi fi în orice caz la Paris), vom putea vorbi mai în detaliu despre prietenul Dumneavoastră. „Un artist filozof al vieții.“ Mi se pare că l-ați caracterizat foarte potrivit.

Când va apărea romanul Dumneavoastră? Eu unul mă simt absolut incapabil să scriu un roman, lucru pe care îl regret, căci la urma urmelor un roman este modul cel mai bun posibil de a te ascunde, pentru a putea spune *totul* într-un mod impersonal. Un eseu este mai mult sau mai puțin o confesiune, o atitudine, ba chiar un program.

Am observat frecvent că activitatea dintr-o editură este periculoasă pentru un scriitor. Efectul ei este unul „paralizant“. Citești prea mult, vezi prea mulți oameni, n-ai timp niciodată pentru tine. În scrisoare îmi spuneai că sunteți dotat în două direcții: pentru scris și pentru organizare. Singura soluție este ca, atunci când organizezi ceva, să nu crezi în organizare. Un scriitor trebuie să fie în definitiv un egoist. Un egoist precum Dumnezeu.

Nu știi dacă v-am spus deja că lucrez la o cârtică (însemnări, firește) cu privire la străvechea temă a neajunsului de a te fi născut.

L-am rugat pe Kurt Leonhard să înceapă cu „Demiurgul“. Dacă n-o face el, cui am putea să ne adresăm? Un fragment (cel de-al doilea, de aproximativ 30 de pagini) a fost deja tradus, și chiar foarte bine, de către Elmar Tophoven.³ Din păcate, acesta este foarte ocupat și nu poate traduce toată cartea.

Mă bucur foarte mult să vă pot revedea în curând.

Cu salutări cordiale,

al Dumneavoastră

E. M. Cioran

Trevidal s-a dovedit a fi în cazul meu un medicament foarte eficient. Sufăr de hiperaciditate. Permiteți-mi să vă recomand, în cazul în care nu-l cunoașteți încă, un alt medicament. Se numește *CAVED'S*. Provine din Olanda, ca și *Trevidal*.

1. Herbert Zand (1923–1970), scriitor austriac, bun prieten al lui Wolfgang Kraus, care i-a editat operele complete la Editura Europa, între 1971 și 1973.
2. Volum al lui Herbert Zand, din 1971.
3. Elmar Tophoven (1923–1989), important traducător din engleză, franceză și neerlandeză în germană, domiciliat la Paris (a tradus Samuel Beckett, Marguerite Duras, Jean Giraudoux, Nathalie Sarraute și Alain Robbe-Grillet). Primul lector de germană la Sorbona după cel de-al Doilea Război Mondial.

Cuprins

Cuvânt înainte	5
I. E.M. Cioran cătire Wolfgang Kraus, 1971–1990	17
II. Simone Boué cătire Wolfgang Kraus	243
III. Wolfgang Kraus cătire E.M. Cioran, 1972–1990	247
IV. Wolfgang Kraus Fragmente de jurnal, 1971–1998	259